

ORIGINAL ARTICLE

The Impact of Ports' Social Responsibility on the Development of Coastal Cities: A Study with a Mixed Approach

Naji Raoufi Maram¹, Ghanbar Amirnejad², Foad Makvandi³, Vahid Chenari⁴

1. Ph.D. Student, Department of Public Administration, Shoushtar Branch, Islamic Azad University, Shushtar, Iran

2. Associate Professor, Department of Public Administration, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

3. Assistant Professor, Department of Public Administration, Shoushtar Branch, Islamic Azad University, Shushtar, Iran

4. Assistant Professor, Department of Public Administration, Shoushtar Branch, Islamic Azad University, Shushtar, Iran.

Correspondence:

Ghanbar Amirnejad

Email:

gh.amirnejad@iaushoshtar.ac.ir

Received: 17/Jan/2022

Accepted: 2/May/2022

How to cite:

Raoufi Maram, N., Amirnejad, GH., Makvandi, F., & Chenari, V. (2024). The Impact of Ports' Social Responsibility on the Development of Coastal Cities: A Study with a Mixed Approach. *Journal of Environmental Education and Sustainable Development*, 13(1), 73-90. (DOI: [10.30473/EE.2024.60240.2404](https://doi.org/10.30473/EE.2024.60240.2404))

ABSTRACT

This study aims to investigate the impact of the social responsibility of ports on the development of coastal cities. In terms of purpose, this study is applied research that has been conducted with a mixed (qualitative-quantitative) approach in terms of its nature and implementation. The statistical sample in the qualitative section includes 13 university experts and senior managers of the Ports and Maritime Organization, and the quantitative section includes 300 employees of the Ports and Maritime Organization. Semi-structured interviews and questionnaires were used to collect data in the qualitative and quantitative sections, respectively. The validity of the questionnaire was confirmed by face validity, content validity, and convergent validity, and its reliability was confirmed by calculating Cronbach's alpha coefficient and combined reliability. To analyze the data in the qualitative part, the content analysis method was used, and in the quantitative part, the partial least squares technique was applied. Based on the results obtained in this study, it was found that the social responsibility of ports from four perspectives—improving the livelihood of coastal residents, tourism development, empowerment of local communities, and providing a platform for sustainable development—affects the development of coastal cities. Validation of the model obtained in a survey study showed that the proposed model has good validity. At the end of this article, in addition to discussing the research findings, practical guidelines are provided.

KEYWORDS

Port, Social Responsibility, Local Development, Sustainable Development.

آموزش محیط‌زیست و توسعه پایدار

سال سیزدهم، شماره اول، پاییز ۱۴۰۳ (۷۳-۹۰)

DOI: [10.30473/EE.2024.60240.2404](https://doi.org/10.30473/EE.2024.60240.2404)

«مقاله پژوهشی»

تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بنادر بر توسعه شهرهای ساحلی: مطالعه‌ای با رویکرد آمیخته

ناجی رئوفی مرام^۱، قنبر امیرنژاد^۲، فواد مکوندی^۳، وحید چناری^۴

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بنادر بر توسعه شهرهای ساحلی انجام شده است. این مطالعه از لحاظ هدف، کاربردی است که از لحاظ ماهیت و شکل اجرا با رویکرد آمیخته (کیفی-کمی) انجام شده است. نمونه آماری در بخش کیفی شامل ۱۳ نفر از خبرگان دانشگاهی و مدیران ارشد سازمان بنادر و دریانوردی و در بخش کمی شامل ۳۰۰ نفر از کارکنان سازمان بنادر و دریانوردی است. برای گردآوری داده‌ها در دو بخش کیفی و کمی به ترتیب از مصاحبه نیمه ساختاریافته و پرسشنامه استفاده شده است. روایی پرسشنامه با روش روایی صوری-محتوایی و روایی همگرا مورد تأیید قرار گرفت و پایایی آن نیز با محاسبه ضریب آلفا کرونباخ و پایایی ترکیبی تأیید شد. برای تحلیل داده‌ها در بخش کیفی از روش تحلیل محتوا و در بخش کمی از تکنیک حداقل مربعات جزئی استفاده شده است. بر اساس نتایج به دست آمده در این تحقیق مشخص شد که مسئولیت‌پذیری اجتماعی بنادر از چهار منظر ارتقاء معیشت ساحل‌نشینان، توسعه گردشگری، توانمندسازی جوامع محلی و فراهم نمودن بستر برای توسعه پایدار بر توسعه شهرهای ساحلی تأثیر می‌گذارد. اعتبارسنجی الگوی به دست آمده در یک مطالعه پیمایشی نشان داد که مدل پیشنهادی از اعتبار مناسبی برخوردار است. در پایان این مقاله ضمن بحث راجع به یافته‌های تحقیق، رهنمودهای کاربردی نیز ارائه شده است.

واژه‌های کلیدی

بنادر، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، توسعه محلی، توسعه پایدار.

- دانشجوی دکتری، گروه مدیریت دولتی، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران
- دانشیار، گروه مدیریت دولتی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
- استادیار، گروه مدیریت دولتی، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران
- استادیار، گروه مدیریت دولتی، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران.

نویسنده مسئول:

قنبر امیرنژاد

رایانامه: gh.amirnejad@iaushoshtar.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۲۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۲/۱۲

استناد به این مقاله:

رئوفی مرام، قنبر امیرنژاد، فواد مکوندی، وحید چناری و وحید چناری (۱۴۰۳). تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بنادر بر توسعه شهرهای ساحلی: مطالعه‌ای با رویکرد آمیخته، فصلنامه علمی آموزش محیط‌زیست و توسعه پایدار، ۱۳(۱)، ۷۳-۹۰. (DOI: [10.30473/EE.2024.60240.2404](https://doi.org/10.30473/EE.2024.60240.2404))

حق انتشار این مستند، متعلق به نویسندگان آن است. © ۱۴۰۳. ناشر این مقاله، دانشگاه پیام نور است.

این مقاله تحت گواهی زیر منتشر شده و هر نوع استفاده غیرتجاری از آن مشروط بر استناد صحیح به مقاله و با رعایت شرایط مندرج در آدرس زیر مجاز است.

Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

مقدمه

مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت به اقدامات تجاری اشاره دارد که به نفع کل جامعه است. این اقدامات به سه دسته تقسیم می‌شوند که اغلب اصول سه‌گانه نامیده می‌شوند که شامل اقدامات اجتماعی، محیطی و اقتصادی هستند. در ابتدا، بسیاری از مشاغل مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها را جدی نمی‌گرفتند؛ با این وجود، با توجه به آموزش و افزایش آگاهی جامعه در زمینه مسائل اجتماعی مانند گرم شدن کره زمین و برخی اقدامات غیراخلاقی صنایع، تمامی جوامع امروزی خواستار سیاست‌های شرکتی شده‌اند که به نفع همه جامعه باشد نه فقط صاحبان بنگاه‌های تجاری (López-Morales, et al., 2020). چندین سال است که مقوله مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها توسط جوامع علمی و دانشگاهی مورد بررسی قرار گرفته است؛ بنابراین، قابل درک است که با توجه به تأثیرات ناشی از فعالیت‌های آنها در محیطی که فعالیت می‌کنند، همه شرکت‌ها نسبت به جامعه و محیط پیرامون خود تعهد دارند. در این زمینه، بخش بندر یکی از محل‌ترین صنایع محسوب می‌شود، بنابراین لازم است تعهد بیشتری نسبت به محیط‌زیست و جامعه پیرامونی خود بروز دهد. برخی از پیامدهای منفی بنادر، کاهش کیفیت آب‌وهوا و همچنین آلودگی هوا است، زیرا فعالیت‌های بندر باعث انتشار مقادیر بالایی از دی‌اکسید کربن می‌شود (Jansen et al., 2018). علاوه بر این، در چندین کشور، بنادر با مخالفت‌های اجتماعی مهمی روبرو شده‌اند و به دلیل خساراتی که به اکوسیستم وارد کرده‌اند مجازات شده‌اند؛ بنابراین، بسیار مهم است که بنادر بتوانند درک منفی جامعه از آنها را کاهش دهند؛ در این راستا، لحاظ کردن مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت در استراتژی‌های بنادر راهی برای دستیابی به این هدف است (Barnett et al., 2020). همچنین، مطابق با ادبیات موجود، ادغام مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت در استراتژی‌های عملیاتی و تجاری شرکت، از اهمیت بالایی برخوردار است، زیرا اقدامات مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت به‌منزله یک عنصر بازاریابی عمل می‌کند، مشروعیت و برداشت‌های مثبت را در بین افراد جامعه فراهم می‌کند، اعتبار تجاری را بهبود می‌بخشد و یک مزیت رقابتی پایدار برای بنادر ایجاد می‌کند. از این نظر، اهمیت مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت در تاکتیک‌ها و استراتژی‌های مختلف شرکت‌ها از جمله بنادر به خوبی روشن می‌شود (Klimek et al., 2020).

کارول یکی از سرشناس‌ترین نظریه‌پردازان مسئولیت

اجتماعی بنگاه‌های اقتصادی است. او مدل چهاربعدی را ارائه کرد که اثر قابل‌توجهی بر مسئولیت اجتماعی شرکتی بر جای گذاشت. کارول مسئولیت اجتماعی شرکت را به‌عنوان یک مفهوم چندلایه در نظر می‌گیرد و مسئولیت‌های مختلف را به‌عنوان لایه‌های متوالی در یک هرم در نظر می‌گیرد. این هرم دربرگیرنده کلیه انتظارات اجتماع از مسئولیت‌های کسب‌وکار است و آنها را برحسب چهار دسته مسئولیت اقتصادی، مسئولیت قانونی، مسئولیت اخلاقی و مسئولیت داوطلبانه تعریف می‌کند (Wang et al., 2020). مدل دواپر متقاطع از دیگر مدل‌هایی است که در رابطه با مسئولیت‌پذیری اجتماعی ارائه شده است. این مدل در واقع از همان مؤلفه‌های مدل کارول استفاده می‌کند اما نحوه رابطه بین مؤلفه‌ها در آن تغییر کرده است (از حالت هرمی به حالت دایره‌های متقاطع). این مدل بر این فرض بنا شده است که قلمروهای مسئولیت اجتماعی شرکت در تعامل باهم قرار دارند و یکی از خصوصیات تفکیک‌ناپذیر مسئولیت اجتماعی شرکت همان ارتباط متقابل است و همه مسئولیت‌های چهارگانه دارای اهمیت هستند (Mohammed & Rashid, 2018). مدل مولکولی برای کمک به یکپارچه‌سازی مفهوم پایداری سازمانی با راهبردها و عملیات روزانه سازمان طراحی شده است. مدل مذکور بر پایه پذیرش نقش راهبردی مسئولیت‌پذیری اجتماعی سازمانی استوار است و بر این نکته تأکید دارد که مسئولیت‌پذیری اجتماعی برای سازمان نه یک تهدید و اضطراب بلکه فرصت محسوب می‌شود. مدل مولکولی بر اساس هفت فعالیت مهم شامل یکپارچگی، احیاء، گسترش، ارزش‌گذاری، پیشگیری، خوشه‌بندی و ترمیم تدوین شده است (Kazempour & Rahimian, 2019). لایگنرینگن و زادک^۱ (۲۰۰۵) مدلی با عنوان مدیریتی سیگما در رابطه با مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت ارائه دادند. این محققان در خصوص آینده مفهوم مسئولیت‌پذیری اجتماعی سازمانی؛ رهنمودهای سیگما را قسمتی از معماری در حال ظهور استانداردهای غیررسمی و داوطلبانه ارزیابی می‌کنند. در استانداردهای خودجوش و غیررسمی شاید کمی افراط هم دیده شود، اما قادر است تا چارچوبی یکپارچه را برای مدیریت مستمر آثار و تبعات اجتماعی - محیط‌زیستی فراهم آورد. این چارچوب به‌صورت تجویزی نیست، اما سازمان را - در صورت انعطاف - قادر می‌سازد خود را با عملکرد و ارزیابی اثربخش مسئولیت‌پذیری

1. Ligteringen & Zadek

شرکت‌ها پرداخته‌اند، نقش مسئولیت‌پذیری اجتماعی در بهبود شرایط اجتماعی کمتر مورد توجه قرار گرفته است؛ به عبارت دیگر بعد محیط‌زیستی بر جنبه اجتماعی مقوله مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها غلبه داشته است. لذا به نظر مفید می‌رسد که تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت بر توسعه اجتماعات بومی و محلی با دقت بیشتری مورد بررسی قرار گیرد. از سوی دیگر در حالی که تاکنون مطالعات زیادی در داخل کشور راجع به مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها انجام شده است، اما آنچه در عمل مشاهده می‌شود که اغلب سازمان‌های داخلی اعم از بنادر کشور توجه زیادی به این مساله ندارند. بر این اساس با انجام پژوهش حاضر و برقراری ارتباط بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت و توسعه جوامع محلی می‌توان نگرش و آگاهی مدیران بنادر راجع به لزوم پیاده‌سازی اقدامات مسئولانه در قبال جامعه را بهبود بخشید. در نهایت باید عنوان نمود که علی‌رغم گستردگی ادبیات مرتبط با مسئولیت‌پذیری اجتماعی، مطالعات زیادی در بنادر انجام نشده است. از این رو پژوهش حاضر مساله مسئولیت‌پذیری اجتماعی را به شکل خاص در بنادر کشور مورد بررسی قرار داده و به ارزیابی تأثیر آن بر توسعه شهرهای ساحلی می‌پردازد.

در هفت دهه گذشته، تعریف مسئولیت‌پذیری اجتماعی به تدریج تکامل یافته است. بوون^۲ (۱۹۵۳)، اولین شخصی بود که مسئولیت‌پذیری اجتماعی را تعریف کرد؛ با این حال، کارول^۳ برای اولین بار مدلی را ارائه داد که در آن عناصر مختلفی را در مفهوم مسئولیت‌پذیری اجتماعی ادغام می‌کند و از این رو تعاریف مختلفی تاکنون ارائه شده است (Lu et al., 2021). در یک تعریف جامع، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، قوانینی را تعریف می‌کند که تعیین می‌کند چه کاری - در ارتباط با جامعه، محیط و اخلاق - مسئولانه محسوب می‌شود (Baxi & Ray, 2012). همچنین مسئولیت‌پذیری اجتماعی، به عنوان تعهدات و مسئولیت‌هایی که یک شرکت باید در برابر سهامداران خود داشته باشد تعریف شده است. یکی از پذیرفته‌شده‌ترین تعاریف این است که مسئولیت‌پذیری اجتماعی به معنای تعهد مداوم یک سازمان برای اخلاقی بودن و تأثیرگذاری در توسعه اقتصادی جامعه و کل جامعه است (Tamvada, 2020). در سال‌های اخیر، تأکید روزافزونی بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها و پیوند آن با پایداری کسب‌وکار وجود داشته است.

اجتماعی تطبیق دهد. در چارچوب مدیریت سیگما، همچنین با رعایت مدیریت مسئولیت‌پذیری اجتماعی می‌توان به حفظ و ارتقای سرمایه‌های طبیعی، انسانی، اجتماعی، مالی و تولیدی - که به سرمایه‌های پنج‌گانه شهرت دارند - پرداخت.

مساله مهمی که در مطالعات راجع به مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت مشاهده می‌شود، تمرکز بالای محققان بر پیامدهای محیط‌زیستی و عدم توجه کافی به پیامدهای اجتماعی ناشی از مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت است. به عبارت دیگر در اغلب مطالعاتی که تا پیش از این انجام شده است، حفظ محیط‌زیست به عنوان درون‌مایه اصلی تحقیقات در نظر گرفته شده است و کمتر به جنبه‌های اجتماعی مفهوم مسئولیت اجتماعی شرکت پرداخته شده است؛ این در حالی است که اصول مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت به گونه‌ای است که آثار مثبت زیادی برای جامعه به همراه دارد (Barauskaite & Streimikiene, 2021). مسئولیت اجتماعی شرکت^۱ ارتباط تنگاتنگی با عملکرد بنگاه‌های تجاری و تأثیر آن بر محیط پیرامونی دارد. بعلاوه، نقشی که شرکت‌ها در توسعه محیط خود ایفا می‌کنند، به این معنی است که اقدامات تعریف‌شده ذیل مسئولیت‌پذیری اجتماعی، به طور قابل توجهی به توسعه جامعه‌ای که در آن فعالیت می‌کنند، کمک می‌کند (Karataş et al., 2015). این مساله به خصوص در رابطه با عملکرد بنادر مصداق پیدا می‌کند. بخش بزرگی از پیامدهای اجتماعی بنادر به توسعه تجارت بین‌المللی و حمل‌ونقل کانتینری بازمی‌گردد. به عنوان مثال پاناما و جامائیکا باینکه کشورهای کوچکی محسوب می‌شوند اما از طریق فعالیت‌های بنادر خود توانسته‌اند میزان درآمد سرانه خود را به شکل عمده‌ای افزایش دهد (Ashrafi et al., 2020). افزایش اشتغال‌زایی، افزایش تعاملات بین بندر و مناطق دیگر، توسعه گردشگری دریایی و غیره از دیگر ظرفیت‌های بنادر در تأثیرگذاری بر کل جامعه بومی است (Moon et al., 2020). با توجه به اهمیت بنادر به عنوان مؤلفه‌ای مهم در توسعه اقتصادی کشور از یک سو و با عنایت به پیامدهای منفی محیط‌زیستی ناشی از فعالیت بنادر، پژوهش حاضر با هدف تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بنادر بر توسعه شهرهای ساحلی انجام شده است. انگیزه اصلی از انجام این پژوهش مبتنی بر سه مساله مهم است. اولاً در حالی که تعداد زیادی از پژوهش‌های قبلی به بررسی اثرات محیط‌زیستی ناشی از مسئولیت اجتماعی

2. Bowen
3. Carrol

یک کارکرد اجتماعی نیز دارند. از نظر بار حمل شده، حمل‌ونقل دریایی ارزان‌ترین و مؤثرترین سیستم حمل‌ونقل در مقایسه با سایر سیستم‌ها است. صنایع به یک وسیله ایمن و ارزان برای صادرات کالاهای نهایی و واردات مواد اولیه نیاز دارند. از این رو بیشتر صنایع در جهان در کمربندهای ساحلی، در مجاورت بنادر اصلی واقع شده‌اند. این صنایع به‌نوبه خود بر زندگی کارمندان و بومیان منطقه نیز تأثیر می‌گذارد (Iris & Lam, 2019).

رابطه نزدیکی بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد بنادر وجود دارد. بنادر از طریق انتشار گاز و آلودگی آب و همچنین بر سلامتی ساکنان منطقه‌ای که در آن واقع شده‌اند، از جمله بر روی اکوسیستم‌های دریایی تأثیرات مهمی ایجاد می‌کنند. به همین ترتیب، مهم است که توضیح دهیم چگونه مسئولیت‌پذیری اجتماعی در یک بندر باعث بهبود نگرش جوامع محلی نسبت به بندر می‌شود تا در پاسخ به جامعه و فشارها و الزامات دولت از نظر اجتماعی دارای مسئولیت اجتماعی باشند. موارد ذکر شده اهمیت درک اصول استراتژی (مأموریت و چشم‌انداز) مسئولیت‌پذیری اجتماعی در فعالیتهای بنادر را نشان می‌دهد (Klimek et al., 2019). مطالعاتی که تاکنون راجع به مسئولیت‌پذیری بنادر انجام شده‌اند اغلب با یک دیدگاه محیط‌زیستی صورت گرفته و بیشتر در بنادر بزرگ اروپا، شرق آسیا و آمریکای شمالی را انجام شده‌اند. این در حالی است که بنادر - صرف‌نظر از بزرگی و موقعیت جغرافیایی - دارای پیامدهای اجتماعی متعددی هستند که تبیین چنین پیامدهایی، نیاز به بررسی دقیق‌تری دارد (López-Morales et al., 2020). با توجه به اهمیتی که اقدامات بنادر می‌تواند بر محافظت یا تخریب محیط‌زیست داشته باشد کنوانسیون‌های مختلفی برای ترغیب مدیریت بنادر به مسئولیت‌پذیری اجتماعی شکل گرفته است که از این میان به مهم‌ترین این کنوانسیون‌ها، کنوانسیون جلوگیری از آلودگی دریایی ناشی از کشتی‌ها، کنوانسیون مارپل، کنوانسیون جلوگیری از آلودگی نفتی، کنوانسیون بین‌المللی مسئولیت مدنی ناشی از خسارت آلودگی نفتی اشاره نمود (Acciaro, 2015).

اگرچه تعداد مطالعات انجام‌شده راجع به بررسی مسئولیت‌پذیری اجتماعی در بنادر چندان زیاد نیست، در اینجا به برخی از مطالعات انجام‌شده اشاره می‌شود. مون و همکاران (Moon et al., 2020) در پژوهشی با عنوان بنادر سبز و فرصت‌های اقتصادی به بررسی تأثیر تعهد بنادر به مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر بهبود وضعیت معیشتی جوامع محلی پرداختند. در این تحقیق ترکیبی از مصاحبه با مدیران

مسئولیت‌پذیری اجتماعی به‌عنوان یک مسیر استراتژیک برای جوامع تلقی می‌شود، به‌طوری‌که اغلب کشورهای توسعه‌یافته به تدریج اهمیت آن را تشخیص داده و سیاست‌گذاری‌های مختلفی برای تحقق آن انجام داده‌اند. در تلاش‌های انجام‌شده در حوزه تجارت (به‌ویژه شرکت‌های بزرگ صنعتی و خدماتی) برای جستجوی مدل‌های توسعه پایدار، همواره به اهمیت مسئولیت‌پذیری اجتماعی از دیدگاه ذینفعان اشاره شده است (Adnan et al., 2018). تاکنون مدل‌های مختلفی در رابطه با مسئولیت‌پذیری اجتماعی ارائه شده است.

از آنجا که سازمان‌ها و شرکت‌ها تأثیر عمده‌ای بر سیستم اجتماعی دارند، بنابراین فعالیت آنها باید به‌گونه‌ای باشد که اثرات مثبت حاصل از آن را به حداکثر برساند و اثرات منفی را به حداقل کاهش دهد و به‌عنوان تأثیرگذارترین عضو جامعه، نگران نیازها و خواسته‌های درازمدت جامعه باشد و در جهت رفع معضلات آنها بکوشد. بدین ترتیب، مسئولیت اجتماعی تدابیر و رفتارهای تجاری در حوزه‌های کارگری، مصرف‌کننده‌ها، حمایت‌های محیط‌زیستی، حقوق بشر، ضوابط رفتاری اخلاقی و اطاعت‌پذیری، فعالیت‌های اجتماعی و خیرخواهی شرکتی را شامل می‌شود (Ardalan et al., 2015). در واقع، توسعه و اجرای تدابیر و راهبردهای این حوزه‌ها، ابعاد کلیدی مسئولیت اجتماعی شرکت را تشکیل می‌دهد. مفهوم مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، این اجزاء را به هم وصل می‌کند و فعالیت‌ها را حول یک چارچوب خاص سازمان می‌دهد که حمایت‌کننده تجارت و تقویت‌کننده گفتگو با ذی‌نفعان اصلی باشد (Rahnamay & Zandi, 2019).

بخش حمل‌ونقل از نظر توسعه متوازن اقتصادی و منطقه‌ای از اهمیت بسیار بالایی برخوردار بوده و همچنین تأثیر بسزایی در ورود شرکت‌های تجاری یک کشور در بازارهای اقتصادی جهان دارد. بنادر مرکز اصلی فعالیت‌های مهم اقتصادی در مناطق ساحلی به شمار می‌روند. هرچه میزان بهره‌وری کالا و مسافر از سالی به سال دیگر بیشتر باشد، به زیرساخت، تأمین و خدمات مرتبط بیشتری نیاز پیدا می‌کند. این امر درجات مختلفی از منافع را برای اقتصاد کشور به همراه خواهد داشت؛ چراکه علاوه بر منافع اقتصادی باعث توسعه زیرساخت‌های تجاری و صنعتی در کشور می‌شود (Dwarakish et al., 2015). بنادر همچنین برای حمایت از فعالیت‌های اقتصادی در مناطق داخلی مهم هستند زیرا آنها به‌عنوان یک پل ارتباط مهم بین حمل‌ونقل دریایی و زمینی عمل می‌کنند. بنادر به‌عنوان تأمین‌کننده مشاغل، نه تنها یک کارکرد اقتصادی بلکه

مسئولیت‌پذیری اجتماعی در بنادر معرفی کردند. آکسیارو^۵ (۲۰۱۵)، در مطالعه‌ای با عنوان «وضعیت مسئولیت‌پذیری اجتماعی و ارزش آفرینی در بخش بندر» به این موضوع اشاره دارد که در دنیای معاصر توجه به محیط‌زیست و جامعه یکی از مؤلفه‌های کلیدی بنادر در ایجاد مزیت رقابتی به شمار می‌رود. این محقق گزارش کرد که تعهد بنادر به مسئولیت‌پذیری اجتماعی علاوه بر حفاظت از محیط‌زیست نقش مؤثری در خلق ارزش برای ذینفعان ایفا می‌کند.

معافی^۶ (۲۰۱۷)، مطالعه‌ای با عنوان چارچوب مسئولیت‌پذیری اجتماعی مدیران بنادر اندونزی انجام داد. در این تحقیق که با رویکردی اکتشافی انجام شده است نشان داده شده است که در دو دهه اخیر توجه مدیران بنادر در کشور اندونزی به مساله مسئولیت‌پذیری اجتماعی روند رو به رشدی داشته است. همچنین در بررسی نتایج مسئولیت‌پذیری اجتماعی بنادر مشخص شد که پایبندی مدیران بندر به مسئولیت‌پذیری اجتماعی از یک‌سو باعث خوش‌نامی بنادر شده و از سوی دیگر عملکرد محیط‌زیستی این بنادر را بهبود می‌بخشد. کنگ و کیم^۷ (۲۰۱۷)، مطالعه‌ای با عنوان ارائه چارچوب مفهومی اقدامات پایداری بنادر انجام دادند. این تحقیق به صورت یک مطالعه پیمایشی در بین ۲۰۳ نفر از ذینفعان بنادر بزرگ شرق آسیا انجام شده است و از تحلیل عاملی اکتشافی برای تحلیل داده‌ها استفاده شد. بر اساس نتایج به دست آمده یک مدل پنج بعدی شامل فن‌آوری‌های محیط‌زیستی، بهبود فرایند و کیفیت، نظارت و ارتقاء عملیات، ارتباط و همکاری و مشارکت فعالانه به عنوان مدل اقدامات پایداری بنادر ارائه شده است. خان^۸ و همکاران (۲۰۱۶) در تحقیقی به بررسی پیامدهای مسئولیت‌پذیری اجتماعی در بنادر کشور عمان پرداختند. این تحقیق با رویکرد اکتشافی و کیفی و از طریق مصاحبه با مدیران بنادر عمان انجام شده است. بر اساس نتایج به دست آمده در این پژوهش مشخص شد که مسئولیت‌پذیری اجتماعی بنادر نه تنها باعث حفاظت از محیط‌زیست می‌شود بلکه در بهبود وضعیت اقتصادی منطقه نیز تأثیر مثبتی دارد.

بر اساس مرور ادبیات مشخص می‌شود که مسئولیت‌پذیری اجتماعی بنادر می‌تواند پیامدهای مثبتی در راستای تحقق بخشیدن به ابعاد مختلف توسعه پایدار داشته باشد. بالاین وجود

بنادر و داده‌های واقعی حاصل از فعالیت بنادر بزرگ جهان مورد استفاده قرار گرفته است. بر اساس یافته‌های این تحقیق مشخص شد که رابطه‌ای نزدیک بین اقدامات مسئولیت‌پذیری اجتماعی بنادر با افزایش فرصت‌های کسب‌وکار و ارتقاء سطح درآمد کلی منطقه وجود دارد. ماروژاک^۱ و همکاران (۲۰۲۱) با بررسی بنادر آلمان و لهستان به این نتیجه رسیدند که هم‌راستایی نزدیکی بین مسئولیت‌پذیری بنادر و تحقق توسعه پایدار وجود دارد. در این مطالعه نشان داده شده است که مسئولیت‌پذیری اجتماعی بنادر علاوه بر اهمیت محیط‌زیستی، از لحاظ اقتصادی و اجتماعی نیز نقش مؤثری در توسعه جوامع بومی ایفا می‌کند. لویز-مورالس و همکاران^۲ (۲۰۲۰) در «بررسی مسئولیت‌پذیری اجتماعی بنادر آمریکای لاتین» به شکل تجربی و با استناد به داده‌های موجود نتیجه‌گیری کردند که مسئولیت‌پذیری اجتماعی تأثیر مثبتی بر توسعه پایدار بنادر دارد. اشرفی و همکاران (Ashrafi et al., 2020) در یک مطالعه مروری به بررسی اهمیت مسئولیت‌پذیری اجتماعی در حوزه بنادر و کشتیرانی پرداختند. در این مقاله، مطالعات انجام شده از سال ۱۹۸۷ تا ۲۰۱۹ به شکلی نظام‌مند مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که علی‌رغم روند صعودی مطالعات مرتبط با مسئولیت‌پذیری اجتماعی سازمان‌های تجاری، مطالعات انجام شده در بخش بنادر بسیار ناچیز بوده است. کلایمک و همکاران^۳ (۲۰۲۰) نیز در تحقیقی با عنوان «مسئولیت‌پذیری اجتماعی در بندر گدینیا در کشور لهستان» به بررسی اثرات بالقوه مسئولیت‌پذیری بر تحقق توسعه پایدار پرداختند. نتایج به دست آمده در این تحقیق نشان داد که رابطه نزدیکی بین این دو مقوله وجود دارد؛ اما وضعیت فعلی بندر گدینیا از لحاظ پایبندی به مسئولیت‌پذیری اجتماعی در سطح مناسبی قرار ندارد. یوئن و تان^۴ (۲۰۱۷) در مطالعه‌ای به بررسی مسئولیت‌پذیری اجتماعی در بنادر کشور سنگاپور پرداختند. در این مطالعه مشخص شد که به موازات افزایش مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌های کشتیرانی در یک دهه گذشته، رشد اقتصادی در بنادر سنگاپور نیز روند صعودی را تجربه کرده است. این محققان ترکیبی از آثار مثبت اجتماعی به همراه حفاظت از محیط‌زیست را مهم‌ترین پیامدهای

1. Maruszczak
2. López-Morales et al.,
3. Klimek et al.,
4. Yuen & Thai

5. Acciaro

6. Muafi

7. Kang & Kim

8. Khan

$$n = \frac{N \times \left(\frac{Z\alpha}{2}\right)^2 \times pq}{\varepsilon^2(N-1) + \left(\frac{Z\alpha}{2}\right)^2 \times pq}$$

$$= \frac{1300 \times (1.96)^2 \times (0.5 \times 0.5)}{(0.05)^2 \times (956) + (1.96)^2 \times (0.5 \times 0.5)}$$

$$\cong 297$$

تعداد ۳۰۰ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای از بین کلیه کارکنان انتخاب گردید. برای نمونه‌گیری در بخش کمی از روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای استفاده شد. طبقات این پژوهش را سازمان‌های مربوط به بنادر ایران شکل می‌دهند. این بنادر شامل بندر شهید رجایی، بندر امام خمینی، بندر امیرآباد، بندر بوشهر، بندر نوشهر، بندر انزلی، بندر شهید بهشتی، بندر خرمشهر، بندرلنگه، شهید باهنر و آبادان و ستاد مرکزی یعنی سازمان بنادر و دریانوردی است.

تعاریف مفهومی و عملیاتی سازه‌های تحقیق به شرح زیر است:

- مسئولیت‌پذیری اجتماعی

تعریف مفهومی: مسئولیت اجتماعی مسئولیت یک سازمان در قبال تأثیر تصمیم‌ها و فعالیت‌هایش بر محیط‌زیست و جامعه، از طریق رفتار شفاف و اخلاقی است که به توسعه پایدار، از جمله بهداشت و رفاه جامعه کمک می‌کند (Ardalan et al., 2015).

تعریف عملیاتی: این متغیر با استفاده از گویه‌های ۱-۹ پرسشنامه محقق ساخته اندازه‌گیری می‌شود.

- توسعه گردشگری

تعریف مفهومی: مقصود از توسعه گردشگری ایجاد ظرفیت‌ها و زیرساخت‌های مختلف گردشگری اعم از حمل‌ونقل، امکانات تفریحی، مراکز اقامتی و غیره است که زمینه لازم برای رشد مداوم گردشگری در یک منطقه را فراهم می‌آورد (López-Morales et al, 2020).

تعریف عملیاتی: این متغیر با استفاده از گویه‌های ۱۰-۱۵ پرسشنامه محقق ساخته اندازه‌گیری می‌شود.

- توسعه پایدار

تعریف مفهومی: واژه توسعه پایدار به مفهوم گسترده آن شامل اداره و بهره‌برداری صحیح و کارا از منابع پایه، منابع طبیعی، منابع مالی و نیروی انسانی برای نسل‌های آینده به منظور رفاه و توسعه پایدار است. این مفهوم گسترده است و شامل کلیه کارکنان سازمان بنادر و دریانوردی بوده است. برای محاسبه حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است.

بررسی ادبیات پژوهش متضمن چند نکته مهم است. اولاً در داخل کشور مطالعات زیادی راجع به مسئولیت‌پذیری اجتماعی بنادر انجام نشده است و از این منظر، یک شکاف تحقیقاتی بسیار عمده وجود دارد. از سوی دیگر در حالی برخی از مطالعات نشان می‌دهند که مسئولیت‌پذیری اجتماعی بنادر از لحاظ اقتصادی و اجتماعی منافع زیادی را به همراه دارد، اما تأثیر آن بر توسعه جوامع ساحلی به شکل دقیق مورد بررسی قرار نگرفته است و محققان در اغلب موارد به مسائلی چون افزایش اشتغال‌زایی و توسعه بازارهای محلی به‌عنوان آثار مثبت مسئولیت‌پذیری اجتماعی بسنده کرده‌اند؛ بنابراین لزوم ارائه الگویی جهت تبیین تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بنادر بر توسعه شهرهای ساحلی آشکار می‌شود. ضرورت انجام چنین پژوهشی در داخل کشور با عنایت به این‌که هیچ پژوهش خاصی در این زمینه صورت نگرفته است، بیشتر احساس می‌شود.

روش‌شناسی پژوهش

مطالعه حاضر یک مطالعه بنیادی است که با هدف طراحی و اعتبارسنجی الگوی بررسی تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر توسعه شهرهای ساحلی در سازمان بنادر و دریانوردی ایران انجام شده است. این مطالعه از منظر فلسفی در دسته پژوهش‌های تجربه‌گرایانه قرار می‌گیرد و با رویکردی قیاسی-استقرایی انجام شده است. پژوهش حاضر از منظر نوع داده‌ها، با روش آمیخته (کمی-کیفی) انجام شده است و از منظر بازه زمانی گردآوری داده‌ها در دسته پژوهش‌های پیمایشی-مقطعی قرار دارد.

جامعه مورد مطالعه در بخش کیفی شامل خبرگان و اساتید سرشناس است که در سازمان بنادر و دریانوردی ایران دارای تجربه کاری می‌باشند. حجم نمونه در مطالعاتی که با روش کیفی و مصاحبه انجام می‌شوند معمولاً بین ۵ تا ۲۵ نفر توصیه شده است. به‌طور کلی فرایند مصاحبه در تحلیل کیفی تا رسیدن به اشباع نظری ادامه پیدا می‌کند. همچنین برای نمونه‌گیری خبرگان از روش‌های غیراحتمالی و هدفمند توصیه شده است. در بخش کیفی از روش‌های غیراحتمالی و به روش هدفمند از دیدگاه ۱۳ نفر استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش در مرحله کمی، شامل کلیه کارکنان سازمان بنادر و دریانوردی بوده است. برای محاسبه حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است.

به دست آمده است که از ۰/۶ بزرگتر است، بنابراین پایایی بخش کیفی مطلوب می‌باشد.

برای بررسی روایی پرسشنامه از روایی سازه (مدل بیرونی)، روایی همگرا (AVE) و روایی واگرا استفاده شد که نتایج آن در **Error! Reference source not found.** ارائه شده است. همچنین آلفای کرونباخ کلی پرسشنامه در یک مطالعه مقدماتی ۰/۹۱۲ به دست آمد. مقدار AVE برای تمامی متغیرهای باید بزرگتر از ۰/۵ باشد. برای محاسبه پایایی نیز پایایی ترکیبی (CR) و ضریب آلفای کرونباخ هر یک از عوامل محاسبه شده است. میزان پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ تمامی ابعاد باید بزرگتر از ۰/۷ باشد. نتایج حاصل از اعتبارسنجی پرسشنامه در بخش اعتبارسنجی مدل ارائه شده است.

روش تحلیل داده‌ها

روش اصلی مورد استفاده در بخش کیفی، روش تحلیل تیم (مضمون) است و با استفاده از این روش به شناسایی مقوله‌های اصلی و فرعی طراحی الگوی بررسی تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر توسعه شهرهای ساحلی در سازمان بنادر و دریانوردی ایران پرداخته شده است. در بخش کمی نیز از روش حداقل مربعات جزئی جهت اعتبارسنجی مدل استفاده شده است. برای انجام تحلیل مضمون از نرم‌افزار MaxQDA 11 استفاده شده است و محاسبات حداقل مربعات جزئی با نرم‌افزار Smart PLS 2 انجام گرفته است.

یافته‌های پژوهش

برای ارائه الگوی بررسی تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر توسعه شهرهای ساحلی در سازمان بنادر و دریانوردی ایران، مصاحبه‌های تخصصی نیم‌ساخت‌یافته با خبرگان صورت گرفته است. در این مرحله پیش از شروع مصاحبه پنج سؤال باز در نظر گرفته شده است و در طول فرایند مصاحبه این پیش‌بینی در نظر گرفته شده است که سؤالات جدیدی نیز مطرح شود. برای اینکه پژوهشگر با عمق و گستره محتوایی داده‌ها آشنا شود اقدام به بازخوانی مکرر داده‌ها و خواندن داده‌ها به صورت فعال (جستجوی معانی و الگوها) گردیده است. سؤالات مصاحبه طراحی الگوی بررسی تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر توسعه شهرهای ساحلی در سازمان بنادر و دریانوردی ایران در جدول ۱ ارائه شده است.

قابل رضایت می‌شود (Barnett et al., 2020).

تعریف عملیاتی: این متغیر با استفاده از گویه‌های ۱۶-۲۲ پرسشنامه محقق ساخته اندازه‌گیری می‌شود.

- توانمندسازی جامعه محلی

تعریف مفهومی: توانمندسازی جامعه محلی در یک تعریف عام شامل ایجاد ظرفیت‌های اساسی برای بالندگی و رشد پایدار یک جامعه محلی است (Klimek et al., 2020).

تعریف عملیاتی: این متغیر با استفاده از گویه‌های ۲۳-۳۲ پرسشنامه محقق ساخته اندازه‌گیری می‌شود.

- معیشت ساحل‌نشینان

تعریف مفهومی: معیشت ساحل‌نشینان بیانگر سطح کیفیت زندگی ساکنان بنادر و مناطق مجاور از لحاظ شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی است (Lis, 2012).

تعریف عملیاتی: این متغیر با استفاده از گویه‌های ۳۳-۳۹ پرسشنامه محقق ساخته اندازه‌گیری می‌شود.

برای گردآوری داده‌های پژوهش از مصاحبه و پرسشنامه استفاده شده است. از آنجاکه برای مطالعات کیفی که با هدف اکتشافی و طراحی الگو انجام می‌شوند مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته مناسب‌تر هستند، در این تحقیق نیز از مصاحبه نیمه‌ساختارمند با خبرگان استفاده شده است. در بخش کمی نیز از پرسشنامه‌ای با طیف لیکرت پنج درجه استفاده شده است.

برای ارزیابی پایایی بخش کیفی از ضریب هولستی^۱ استفاده شد. برای این منظور متن مصاحبه‌های انجام شده در دو مرحله کدگذاری شد. سپس درصد توافق مشاهده شده^۲ (PAO) محاسبه گردید:

$$PAO = \frac{2M}{N1 + N2} = \frac{236}{298 + 365} = 0.712$$

در فرمول فوق M تعداد موارد کدگذاری مشترک بین دو کدگذار است. N1 و N2 به ترتیب تعداد کلیه موارد کدگذاری شده توسط کدگذار اول و دوم است. مقدار PAO بین صفر (عدم توافق) و یک (توافق کامل) است و اگر از ۰/۶ بزرگتر باشد مطلوب می‌باشد. مقدار PAO در این مطالعه ۰/۷۱۲

1. Holsti

2. Percentage of Agreement Observation

جدول ۱. سؤالات مصاحبه تحلیل مضمون

Table 1. Content Analysis Interview Questions

ردیف Row	سؤالات Questions
1	به نظر شما، مؤلفه‌های اصلی تأثیرگذار در مدل‌سازی بررسی تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر توسعه شهرهای ساحلی در سازمان بنادر و دریانوردی ایران کدامند؟ In your opinion, what are the main influential components in modeling the study of the impact of social responsibility on the development of coastal cities in the Iranian Ports and Maritime Organization?
2	به نظر شما مؤلفه‌های فرعی تأثیرگذار در مدل‌سازی بررسی تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر توسعه شهرهای ساحلی در سازمان بنادر و دریانوردی ایران کدامند؟ In your opinion, what are the secondary influential components in modeling the study of the impact of social responsibility on the development of coastal cities in the Iranian Ports and Maritime Organization?
3	به نظر شما، چگونه می‌توان موجبات افزایش مسئولیت‌پذیری اجتماعی در سازمان بنادر و دریانوردی ایران را فراهم آورد؟ In your opinion, how can social responsibility be increased in the Ports and Maritime Organization of Iran?
4	مدل بررسی تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر توسعه شهرهای ساحلی در سازمان بنادر و دریانوردی ایران را چگونه ارزیابی می‌نمایید؟ How do you evaluate the model for studying the impact of social responsibility on the development of coastal cities in the Iranian Ports and Maritime Organization?

سازمان دهنده و فراگیر صورت گرفت. متن مصاحبه‌ها که پیش از آن به صورت فایل متن وارد نرم‌افزار شود بارها مورد مطالعه قرار گرفت و نکات کلیدی آن‌ها به صورت کد وارد نرم‌افزار MaxQDA شد. در مرحله کدگذاری باز ۵۲۱ کد شناسایی گردید. در نهایت از طریق کدگذاری محوری به ۵ مقوله سازمان دهنده و ۳۹ مضمون پایه پیدا شد. شاخص‌های الگوی بررسی تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر توسعه شهرهای ساحلی در سازمان بنادر و دریانوردی ایران مستخرج از مصاحبه‌ها به روش تحلیل مضمون در **Error!**

نتایج مصاحبه‌ها با روش تحلیل مضمون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. برای این منظور متن مصاحبه‌ها چندین بار مطالعه و مرور شد. سپس داده‌ها به واحدهای معنایی در قالب جملات و پاراگراف‌های مرتبط با معنای اصلی شکسته شد. واحدهای معنایی نیز چندین بار مرور و سپس کدهای مناسب هر واحد معنایی نوشته و کدها بر اساس تشابه معنایی طبقه‌بندی شد. جریان تجزیه و تحلیل با اضافه شدن هر مصاحبه به همین ترتیب تکرار شد. مصاحبه‌ها تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. ملاک دستیابی به اشباع نظری رسیدن به تکرار در کدهای استخراجی بوده است. تحلیل مضمون مبتنی بر روش پیشنهادی اتریید استرلینگ (۲۰۰۱) شامل مضامین پایه،

جدول ۲. شاخص‌های الگوی بررسی تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر توسعه شهرهای ساحلی

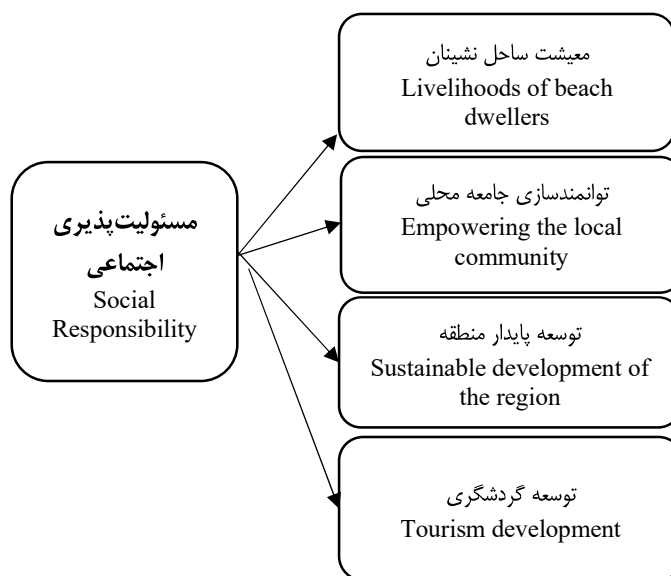
Table 2. Model Indicators for Examining the Impact of Social Responsibility on the Development of Coastal Cities

مضامین پایه Basic themes	سازمان دهنده Organizer	فراگیر Inclusive
کاهش آلودگی هوا، کاهش تولید کربن، مدیریت سبز، زنجیره تأمین سبز، حمایت از کارکنان، سیستم جبران خدمت، منافع ذینفعان، کاهش تولید پسماند Reduce air pollution, reduce carbon emissions, green management, green supply chain, employee support, service compensation system, stakeholder benefits, waste reduction	ملاحظات اجتماعی، اقتصادی، محیط‌زیستی Social, economic, environmental considerations	مسئولیت‌پذیری اجتماعی Social Responsibility
اشتغال‌زایی، ارتقاء قدرت صادراتی منطقه، گسترش بازارهای محلی، افزایش درآمد سرانه	معیشت ساکن‌نشینان Livelihoods of beach dwellers	توسعه شهرهای ساحلی

مضامین پایه Basic themes	سازمان‌دهنده Organizer	فراگیر Inclusive
Job creation, promotion of regional export capacity, expansion of local markets, increase in per capita income	توانمندسازی جامعه محلی	Development of coastal cities
افزایش مهارت‌های شغلی، افزایش تعاملات فرهنگی، امنیت جامعه محلی	Empowering the local community	
Urban branding, increasing job skills, enhancing cultural interactions, local community security	توسعه پایدار منطقه	
پایداری محیط‌زیستی، ارتقاء سرمایه اجتماعی، پایداری اقتصادی	Sustainable development of the region	
Environmental sustainability, promotion of social capital, economic sustainability	توسعه گردشگری	
توسعه گردشگری دریایی، توسعه بوم‌گردی، افزایش تعداد بازدیدکنندگان	Tourism development	
Development of maritime tourism, development of ecotourism, increase in the number of visitors		

مسئولیت‌پذیری اجتماعی نیز شامل ملاحظات اجتماعی، اقتصادی، محیط‌زیستی می‌باشند. با توجه به دسته‌بندی انجام‌شده الگوی اولیه پژوهش طراحی و در شکل شماره ۱ ارائه شده است.

مقوله‌های فراگیر در قالب عوامل مسئولیت‌پذیری اجتماعی و توسعه شهرهای ساحلی دسته‌بندی شده‌اند. مقوله‌های سازمان‌دهنده توسعه شهرهای ساحلی شامل معیشت ساحل‌نشینان، توانمندسازی جامعه محلی، توسعه پایدار منطقه، توسعه گردشگری می‌باشند. مقوله‌های

شکل ۱. الگوی تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر توسعه شهرهای ساحلی

Figure 1. Model of the Impact of Social Responsibility on the Development of Coastal Cities

معیشت ساحل‌نشینان، توانمندسازی جامعه محلی، توسعه پایدار منطقه و توسعه گردشگری تأثیر داد.

بر اساس شکل ۱ مسئولیت‌پذیری اجتماعی به‌عنوان عامل زیربنایی مدل محسوب می‌شوند که بر توسعه شهرهای ساحلی اثر می‌گذارند. همچنین مسئولیت‌پذیری اجتماعی خود بر

ساختاری) مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج نهایی روایی سازه در جدول ارائه شده است. بار عاملی مشاهده در تمامی موارد مقداری بزرگتر ۰/۶ است و مقدار بوت استراییینگ (آماره t) نیز از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگتر است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت هر سازه به‌درستی موردسنجش قرار گرفته است.

اعتبارسنجی الگوی بررسی تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر توسعه شهرهای ساحلی

برای اعتبارسنجی و ارائه الگوی نهایی بررسی تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر توسعه شهرهای ساحلی از روش حداقل مربعات جزئی استفاده شده است. این تحلیل در دو سطح مدل بیرونی (بخش اندازه‌گیری) و مدل درونی (بخش

جدول ۳. خلاصه نتایج بررسی روایی سازه بر اساس مدل بیرونی پژوهش

Table 3. Summary of the Results of Structural Validity Study Based on the External Model of the Research

آماره تی T-Value	بار عاملی Factor load	گویه‌ها Items	سازه‌ها Structures
47/107	0/875	Q01	مسئولیت‌پذیری اجتماعی Social Responsibility
76/932	0/909	Q02	
28/397	0/826	Q03	
22/516	0/827	Q04	
35/33	0/819	Q05	
19/963	0/786	Q06	
20/911	0/806	Q07	
31/769	0/780	Q08	
28/376	0/881	Q09	
38/332	0/859	Q10	توسعه گردشگری Tourism development
39/184	0/877	Q11	
44/348	0/925	Q12	
37/468	0/919	Q13	
29/104	0/860	Q14	
41/885	0/888	Q15	
16/096	0/798	Q16	توسعه پایدار شهرهای ساحلی Sustainable development of coastal cities
20/602	0/744	Q17	
11/025	0/805	Q18	
18/42	0/822	Q19	
18/845	0/747	Q20	
34/633	0/794	Q21	
20/361	0/779	Q22	
3/302	0/613	Q23	توانمندسازی جامعه محلی Empowering the local community
30/867	0/848	Q24	
14/073	0/813	Q25	
20/081	0/829	Q26	
35/099	0/851	Q27	
27/891	0/828	Q28	
4/919	0/681	Q29	
34/698	0/861	Q30	
4/693	0/580	Q31	
4/76	0/684	Q32	
36/484	0/749	Q33	معیشت ساحل‌نشینان Livelihoods of beach
32/994	0/902	Q34	

2/164	0/617	Q35	dwellers
27/043	0/813	Q36	
40/965	0/881	Q37	
26/344	0/847	Q38	
47/54	0/871	Q39	

روایی همگرا و پایایی متغیرهای پژوهش در **Error!** **Reference source not found.** ارائه شده است.

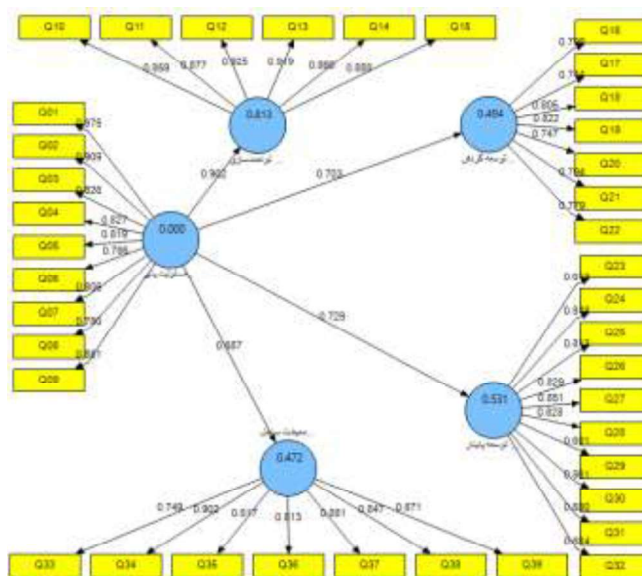
جدول ۴. روایی همگرا و پایایی (برازش مدل بیرونی)

Table 4. Convergent Validity and Reliability (External Model Fit)

آلفای کرونباخ Cronbach's alpha	پایایی ترکیبی (CR) Combined reliability (CR)	AVE	سازه‌های اصلی Main structures
0/779	0/864	0/626	مسئولیت‌پذیری اجتماعی Social Responsibility
0/868	0/905	0/656	ارتقاء معیشت ساحل‌نشینان Improving the livelihood of beach dwellers
0/760	0/857	0/622	توانمندسازی جوامع محلی Empowering local communities
0/936	0/952	0/798	توسعه پایدار منطقه Sustainable development of the region
0/873	0/913	0/724	توسعه گردشگری Tourism development

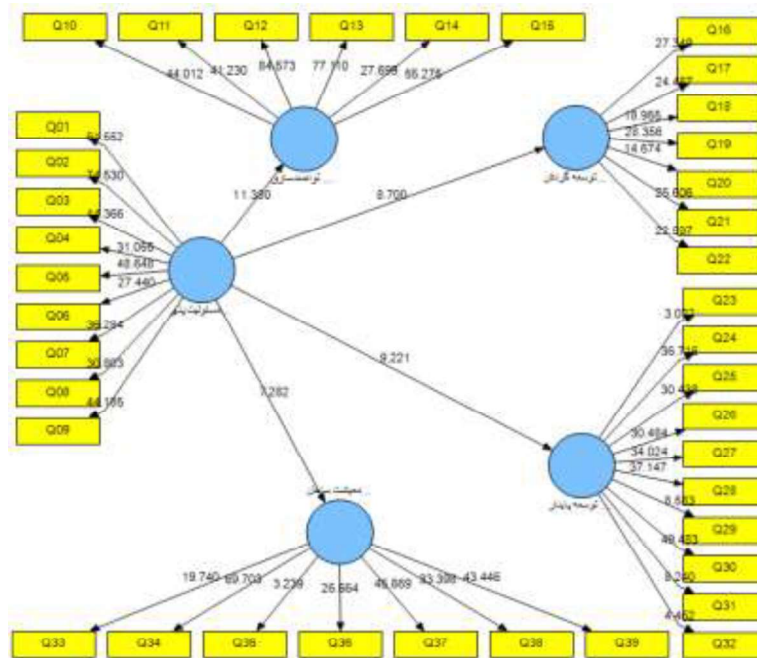
متغیرهای موردبررسی در هر یک از فرضیه‌های پژوهش بر اساس یک ساختار علی با تکنیک حداقل مربعات جزئی PLS آزمون شده است. در مدل کلی پژوهش که در شکل ۲ آمده است رابطه متغیرهای اصلی پژوهش ارائه شده است.

میزان روایی همگرا (AVE) برای تمامی سازه‌ها بزرگتر از ۰/۵ به دست آمده است. میزان آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی نیز از ۰/۷ بزرگتر است. با عنایت به یافته‌های حاصل از این مقیاس می‌توان به آزمون فرضیه‌های پژوهش پرداخت. رابطه

شکل ۲. نتایج اعتبارسنجی الگوی بررسی تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر توسعه شهرهای ساحلی

Figure 2. Results of the Validation Model of the Study of the Impact of Social Responsibility on the Development of Coastal Cities

شکل ۳. معنی‌داری الگوی بررسی تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر توسعه شهرهای ساحلی

Figure 3. Significance of the Model for Examining the Impact of Social Responsibility on the Development of Coastal Cities

بارعاملی استاندارد تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر توانمندسازی جامعه محلی مقدار ۰/۹۰۲ به‌دست‌آمده است. همچنین مقدار آماره t نیز ۱۱/۳۸۰ به‌دست‌آمده است؛ بنابراین با اطمینان ۹۵٪ می‌توان ادعا کرد: مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر توانمندسازی جامعه محلی تأثیر مثبت و معناداری دارد.

بارعاملی استاندارد تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر معیشت ساحل‌نشینان مقدار ۰/۶۸۷ به‌دست‌آمده است. همچنین مقدار آماره t نیز ۷/۲۸۲ به‌دست‌آمده است؛ بنابراین با اطمینان ۹۵٪ می‌توان ادعا کرد: مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر معیشت ساحل‌نشینان تأثیر مثبت و معناداری دارد.

بارعاملی استاندارد تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر توسعه گردشگری مقدار ۰/۷۰۳ به‌دست‌آمده است. همچنین مقدار آماره t نیز ۸/۷۰۰ به‌دست‌آمده است؛ بنابراین با اطمینان ۹۵٪ می‌توان ادعا کرد: مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر توسعه گردشگری تأثیر مثبت و معناداری دارد.

بارعاملی استاندارد تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر توسعه پایدار منطقه مقدار ۰/۷۲۹ به‌دست‌آمده است. همچنین مقدار آماره t نیز ۹/۲۲۱ به‌دست‌آمده است؛ بنابراین با اطمینان ۹۵٪ می‌توان ادعا کرد: مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر توسعه پایدار منطقه تأثیر مثبت و معناداری دارد.

جدول ۵. خلاصه نتایج بررسی روابط سازه‌های بررسی تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی

Table 5. Summary of the Results of the Study on the Structural Relationships Impacting Social Responsibility

نتیجه	آماره تی	بار عاملی	متغیر وابسته	متغیر مستقل
Result	t-value	Factor load	The dependent variable	Independent variable
تأیید	8/700	0/703	توسعه گردشگری	مسئولیت‌پذیری اجتماعی
Confirmation			Tourism development	Social Responsibility
تأیید	9/221	0/729	توسعه پایدار منطقه	مسئولیت‌پذیری اجتماعی
Confirmation			Sustainable development of the region	Social Responsibility
تأیید	11/380	0/902	توانمندسازی جامعه محلی	مسئولیت‌پذیری اجتماعی
Confirmation			Empowering the local community	Social Responsibility

نتیجه Result	آماره تی t-value	بار عاملی Factor load	متغیر وابسته The dependent variable	متغیر مستقل Independent variable
تأیید Confirmation	7/282	0/687	معیشت ساحل‌نشینان Livelihoods of beach dwellers	مسئولیت‌پذیری اجتماعی Social Responsibility

مستقل تبیین می‌شود. گفتنی است که مقدار R2 تنها برای متغیرهای درون‌زای مدل ارائه می‌شود و در مورد سازه‌های برون‌زا مقدار آن برابر صفر است. هرچه مقدار R2 مربوط به سازه‌های درون‌زای مدل بیشتر باشد، نشان از برازش بهتر مدل است. چین (۱۹۹۸) سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ را به‌عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی بودن برازش بخش ساختاری مدل به‌وسیله معیار ضریب تعیین تعریف کرده است. مقدار R2 در ۶ گزارش شده است.

ارزیابی برازش مدل
در نهایت برازش مدل مورد بررسی قرار گرفته است. بخش ساختاری مدل برخلاف مدل‌های اندازه‌گیری، به پرسش‌ها و متغیرهای آشکار مدل کاری ندارد و تنها به متغیرهای پنهان و روابط میان آن‌ها توجه می‌کند. در این پژوهش برازش مدل ساختاری با استفاده از معیارهای ضریب تعیین (R2)، اندازه اثر و در نهایت آماره GOF استفاده شده است. ضریب تعیین (R2) معیاری است که بیانگر میزان تغییرات هر یک از متغیرهای وابسته مدل است که به‌وسیله متغیرهای

جدول ۶. ضریب تعیین سازه‌های درون‌زای مدل

Table 6. Coefficient of Determination of Endogenous Structures of the Model

GoF	F2	Q2	ضریب تشخیص Detection coefficient	سازه‌های اصلی Main structures
0/611	-	0/532	0/813	توانمندسازی جامعه محلی Empowering the local community
	-	0/184	0/531	توسعه پایدار منطقه Sustainable development of the
	-	0/88	0/494	توسعه گردشگری Tourism development
	0/609	0/206	-	مسئولیت‌پذیری اجتماعی Social Responsibility

یک‌سو، جهت‌دهی فعالیت بنادر در راستای حمایت از جوامع محلی باعث افزایش فرصت‌های شغلی شده و بدین ترتیب نرخ بیکاری را کاهش می‌دهد. همچنین از طریق فعالیت بنادر در مناطق ساحلی، بازارهای بومی رونق بیشتری پیدا کرده و میزان سودآوری کسب‌وکارهای مختلف بهبود می‌یابد. همچنین از طریق فعالیت‌های بنادر، قدرت صادراتی شرکت‌های بومی افزایش می‌یابد که تمامی این موارد به رشد اقتصادی منطقه و به تبع آن، ارتقاء معیشت جوامع بومی و ساحل‌نشین کمک می‌کند. همچنین در تمامی مدل‌های ارائه شده راجع به مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت نیز به مؤلفه اقتصادی بهبود شرایط اقتصادی کارکنان سازمان و سایر شهروندان - توجه شده است. این یافته با نتایج گزارش شده توسط محققان دیگر همخوانی دارد. به‌عنوان مثال همان‌گونه که بارت و همکاران (۲۰۲۰) اشاره کرده‌اند، مسئولیت‌پذیری اجتماعی بنادر یک عامل تأثیرگذار در بهبود وضعیت اقتصادی جوامع محلی به شمار

بر اساس جدول فوق، سازه‌های معیشت ساحل‌نشینان، توانمندسازی جامعه محلی، توسعه پایدار منطقه و توسعه گردشگری سازه‌های درون‌زای مدل پژوهش هستند. مقدار ضریب تعیین گزارش شده برای این متغیرها در سطح متوسط تا قوی قرار دارند. مهم‌ترین شاخص برازش مدل در تکنیک حداقل مربعات جزیی شاخص GOF است. شاخص GOF برابر ۰/۶۱۱ به‌دست آمده است بنابراین مدل از برازش مطلوبی برخوردار است.

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس نتایج به‌دست آمده در این تحقیق مشخص شد که ارتقای معیشت ساحل‌نشینان یکی از پیامدهای مسئولیت‌پذیری اجتماعی بنادر است. این یافته نشان می‌دهد که پایداری مدیران ارشد بنادر به مسئولیت‌پذیری اجتماعی به طرق مختلف می‌تواند کیفیت زندگی بومیان منطقه را بهبود بخشد. از

محلی-منطقه‌ای توسط محققان دیگری نیز مورد اشاره قرار گرفته است. در این رابطه، کلایمک و همکاران (۲۰۲۰) با بررسی مسئولیت‌پذیری اجتماعی دو بندر در کشور لهستان به پیامدهای مثبت این اقدامات در افزایش توانمندسازی جوامع بومی اشاره کردند. به همین ترتیب، آپریس و لام (۲۰۱۹) نیز به این مساله اشاره کرده‌اند که رابطه مستقیمی بین تعهد بنادر به مسئولیت‌پذیری اجتماعی و بهبود مهارت‌های شغلی و افزایش اشتغال‌زایی ساکنین شهرهای بندری وجود دارد. به همین ترتیب، لوپز-مورالس و همکاران (۲۰۲۰) در بررسی بنادر آمریکای لاتین در هفده کشور مختلف به این نتیجه رسیدند که از زمان شروع سیاست‌گذاری‌های حامی CSR در این بنادر، میزان مهارت‌های شغلی کارگران بخش‌های مختلف کسب‌وکار افزایش قابل‌توجهی را تجربه کرده است.

همچنین بر اساس نتایج به‌دست‌آمده مشخص شد که مسئولیت‌پذیری اجتماعی بنادر زمینه را برای توسعه پایدار فراهم می‌کند. مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها همواره به‌عنوان یکی از پیش‌نیازهای توسعه پایدار مطرح بوده و در این زمینه مطالعات زیادی نیز انجام شده است؛ به شکلی که می‌توان تأکید صاحب‌نظران بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی را ناشی از نقش آن در تحقق توسعه پایدار دانست. پایداری محیط‌زیستی، ارتقاء سرمایه اجتماعی و پایداری اقتصادی از مهم‌ترین پیامدهای مسئولیت‌پذیری اجتماعی بنادر در رابطه با تحقق بخشیدن به توسعه پایدار است. مسئولیت‌پذیری اجتماعی بنادر باعث حفظ منابع طبیعی می‌شود که این امر نقش بسیار مهمی در تعادل بوم‌شناختی، درآمدزایی و توسعه محلی دارد. هر کسب‌وکاری از جمله سازمان‌ها و شرکت‌هایی که برای تولید ثروت و کسب‌وکار ایجاد شده‌اند باید مسئولیت تمام کارهای خود که جنبه محیط‌زیستی دارند را به عهده بگیرند. از جمله مسیرهای موجود جهت مسئولیت‌پذیری اجتماعی این است که بنادر از استانداردهای محیط‌زیستی و اصول ایمنی، بهداشت و محیط‌زیست در کلیه فعالیت‌های درونی سازمان استفاده کنند. هنگامی که مدیران بنادر خود را نسبت به جامعه و نسل‌های آینده مسئولیت‌پذیر و متعهد بدانند در این صورت کلیه اقدامات سازمان خود را در راستای هدایت می‌کنند که ضمن برآورده ساختن اهداف سازمانی، حداقل آلودگی و پیامدهای منفی را برای محیط‌زیست داشته باشد. همان‌گونه که بارنت و همکاران (۲۰۲۰) اظهار داشته‌اند اجتناب از آلوده‌سازی منابع آبی و خاکی، کاهش تولید کربن (به‌عنوان یک شاخص مهم آلودگی هوا) و حفظ زیستگاه‌های گیاهی و جانوری که به‌عنوان بخشی

می‌رود. کاراتاس و همکاران (۲۰۱۵) نیز رابطه مستقیمی را بین مسئولیت‌پذیری بنادر و بهبود شاخص‌های اقتصادی زندگی جوامع محلی معرفی کردند. از سوی دیگر، کلایمک و همکاران (۲۰۲۰) نیز به اهمیت مسئولیت‌پذیری اجتماعی بنادر به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های اساسی بهبود شرایط اقتصادی جوامع محلی اشاره داشته‌اند که این یافته با نتیجه به‌دست‌آمده در تحقیق حاضر همخوانی دارد. این یافته‌ها در مجموع نشان می‌دهد که تعهد و پایداری بنادر به مسئولیت‌پذیری اجتماعی نه تنها بر محیط‌زیست بلکه بر رفاه مالی و اقتصادی جوامع بومی نیز تأثیرگذار است؛ مساله‌ای که در تحقیقات پیشین کمتر به آن اشاره شده است. بهبود شرایط معیشتی جوامع بومی برای ساکنین چنین مناطقی نیز به انگیزه‌ای تبدیل خواهد شد تا همکاری بیشتری با سازمان بنادر جهت پیگیری اهداف توسعه پایدار داشته باشند و بدین ترتیب یک هم‌افزایی بین بندر و شهرهای مجاور در راستای تحقق مسئولیت‌پذیری اجتماعی فراهم می‌آورد.

توانمندسازی جامعه محلی از دیگر مقوله‌های شناسایی شده در این پژوهش است. برنامه‌های توانمندسازی جوامع محلی فرآیندی است مستمر که با سازمان‌دهی قابلیت‌های بالقوه آنها و بالفعل نمودن این قابلیت‌ها آغاز می‌شود و در نهایت باعث رشد مستمر و پایدار جامعه می‌شود. مسئولیت‌پذیری اجتماعی و حرکت آن در راستای نیازها و برطرف نمودن دغدغه جامعه، نه تنها موجب شهرت بندر می‌شود بلکه در خوش‌نامی و بهبود تصویر جامعه پیرامونی بندر نیز تأثیرگذار است. این امر ظرفیت مناطق ساحلی برای جذب سرمایه از سایر مناطق را فراهم آورده و سطح تعاملات بین منطقه‌ای را نیز بهبود می‌بخشد. به‌عبارت دیگر می‌توان مسئولیت‌پذیری اجتماعی را به‌عنوان یک عامل مهم در شکل‌گیری و بهبود هویت منطقه‌ای در نظر گرفت. از طرف دیگر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بنادر با افزایش تعداد فرصت‌های شغلی، سطح و تنوع مهارت‌های بومیان را افزایش داده از این طریق به توسعه شغلی منطقه کمک می‌کند. نتایج به‌دست‌آمده در این پژوهش مبنی بر تأثیرگذاری مسئولیت‌پذیری اجتماعی بنادر بر توانمندسازی جوامع محلی هم از لحاظ نظری و هم از لحاظ کاربردی حائز اهمیت است؛ چراکه نشان می‌دهد از طریق پایداری به مسئولیت‌پذیری اجتماعی می‌توان در درازمدت جامعه‌ای توانمند و تاب‌آور ایجاد نمود که این امر خود به‌عنوان بستری برای تحقق اهداف توسعه پایدار -چه از لحاظ اجتماعی و چه از لحاظ اقتصادی- عمل می‌کند. نقش مسئولیت‌پذیری اجتماعی در توانمندسازی

سازمان می‌تواند نقش مهمی در بهبود شرایط اقتصادی و وضعیت معیشت ساحل‌نشینان داشته باشد. ساخت قایق‌های تفریحی، موتور و تجهیزات آنها و خدمات مربوطه، ساخت و تجهیز اسکله‌ها و حوضچه‌های آرامش قایق‌های تفریحی، ایجاد اشتغال از طریق کارگاه‌های ساخت تجهیزات دریایی از جمله مواردی برای اشتغال‌زایی در بنادر و شهرهای ساحلی به شمار می‌رود.

در رابطه با توانمندسازی جامعه محلی، سازمان بنادر می‌تواند به طرق مختلف از جمله با افزایش صادرات-ترانزیت کالا، حمل‌ونقل ایمن، صرفه‌جویی در هزینه‌ها، افزایش و احداث مسیرهای ارتباطی، ایجاد فرصت‌های شغلی، اعطاء معافیت‌های مالیاتی به بازرگانان بومی و همچنین توسعه بنادر کوچک نقش مؤثری در توانمند نمودن جوامع بومی ایفا کند.

در رابطه با توسعه پایدار منطقه، مدیران سازمان بنادر باید توجه بیشتری به مسؤلیت خود جهت بررسی مسایل مربوط به جلوگیری از آلودگی توسط شناورها و کنترل آن داشته باشند. در این راستا می‌توان از راهکارهایی چون همکاری با سازمان‌های منطقه‌ای که فعالیت آنها در رابطه با جلوگیری از آلودگی دریا توسط کشتی‌ها و کنترل آن است استفاده نمود. همچنین احداث نیروگاه‌های بادی و ایجاد اشتغال از طریق ساخت و نگهداری توربین‌های بادی، مدیریت مصرف انرژی در واحدهای تابعه سازمان و برنامه‌ریزی جهت حرکت به سمت بنادر نسل سوم و بنادر سبز از دیگر مواردی است که لازم مدیران سازمان بنادر به آن توجه بیشتری داشته باشند.

در رابطه با توسعه گردشگری دریایی توصیه می‌شود سازمان بنادر در حوزه‌هایی چون ایجاد بستر جهت اجرای طرح‌های گردشگری ساحلی نظیر تفرجگاه‌های ساحلی هم برای گردشگران و هم برای ساکنین استان در جهت توسعه اقتصاد توریسم، احداث مراکز بهداشتی، تفریحی، آموزشی، امکانات ورزشی، بهبود زیرساخت‌های گردشگری، استفاده بهینه از رودخانه‌ها و دریاها اقدامات بیشتری انجام دهد.

در مجموع نتایج به‌دست‌آمده در این تحقیق نشان می‌دهد که مسؤلیت‌پذیری اجتماعی بنادر نقش مؤثری در توسعه جوامع محلی و بهبود معیشت شهرهای ساحلی دارد. از آنجاکه تاکنون در داخل کشور تحقیقات زیادی در این زمینه انجام نشده است؛ پژوهش حاضر می‌تواند به‌عنوان آغازگر راهی برای انجام پژوهش‌های بیشتر راجع به پیامدهای منطقه‌ای مسؤلیت‌پذیری اجتماعی بنادر در نظر گرفته شود. یافته‌های به‌دست‌آمده در این تحقیق می‌تواند دارای رهنمودهای

از مسؤلیت‌پذیری اجتماعی بنادر شناخته می‌شود نقش مؤثری در حفاظت از محیط‌زیست به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های اصلی توسعه پایدار دارد. علاوه بر این توجه به ویژگی‌های منطقه در برنامه‌ریزی فعالیت‌های بنادر به توسعه اقتصادی و اجتماعی منطقه ساحلی کمک زیادی کرده که این مسائل از جمله اهداف مهم توسعه پایدار به شمار می‌رود. در این رابطه، ماروژاک و همکاران (۲۰۲۱) اظهار کرده‌اند که مسؤلیت‌پذیری اجتماعی بنادر علاوه بر اهمیت محیط‌زیستی، از لحاظ اقتصادی و اجتماعی نیز نقش مؤثری در توسعه جوامع بومی ایفا می‌کند.

از دیگر آثار مثبت پیامدهای مسؤلیت‌پذیری اجتماعی بنادر، کمک به توسعه گردشگری است. پیامدهای مسؤلیت‌پذیری اجتماعی بنادر باعث توسعه انواع مختلف گردشگری بال‌آنص گردشگری دریایی و بوم‌گردی می‌شود. همان‌گونه که پیش‌ازین اشاره شد پیامدهای مسؤلیت‌پذیری اجتماعی بنادر باعث ایجاد خوش‌نامی و شهرت برای منطقه می‌شود (برندسازی شهری) که این امر تمایل گردشگران برای بازدید از مناطق ساحلی اطراف بنادر را بیشتر می‌کند. از آنجاکه گردشگری به‌عنوان یک صنعت غیرمخرب قلمداد می‌شود، توسعه انواع گردشگری در اثر پیامدهای مسؤلیت‌پذیری اجتماعی بنادر می‌تواند به شکل غیرمستقیم زمینه لازم برای توسعه پایدار منطقه را نیز فراهم آورد. علاوه بر این توسعه گردشگری نقش مؤثری در افزایش درآمدزایی بومیان و ساکنین منطقه داشته و به بهبود معیشت جوامع محلی نیز کمک می‌کند. عملکرد بنادر در توسعه گردشگری پیش‌ازین توسط محققان دیگری نیز گزارش شده است. در این رابطه، جانسن و همکاران (۲۰۱۸) با ارائه چند مثال موردی نشان دادند که عملکرد بنادر بستر لازم برای توسعه گردشگری را فراهم می‌آورد. در مطالعه جامعی که توسط لویز-مورالس و همکاران (۲۰۲۰) راجع به مسؤلیت‌پذیری اجتماعی بنادر کشورهای آمریکای لاتین انجام شد نیز این محققان به توسعه گردشگری به‌عنوان یکی از پیامدهای مثبت عملکرد بنادر اشاره کرده‌اند. مون و همکاران (۲۰۲۰) نیز ارتقاء گردشگری را به‌عنوان یکی از نتایج مثبت پایبندی بنادر به مسؤلیت اجتماعی عنوان کرده‌اند که این یافته‌ها با نتایج به‌دست‌آمده در تحقیق حاضر همخوانی دارد.

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده رهنمودهای زیر ارائه می‌شود. در رابطه با معیشت ساحل‌نشینان، با توجه به تنوع وظایف سازمان بنادر از جمله با توسعه و ارتقا ساخت شناور، شماره‌گذاری و صدور مجوز و گواهینامه‌های فعالیت شناور، این

سیاست‌های فعلی سازمان بنادر و کشتیرانی و افزایش توجه به ملاحظات اقتصادی، اجتماعی و محیط‌زیستی در سیاست‌گذاری‌های کلان این سازمان را نشان می‌دهد.

تشکر و قدردانی

نویسندگان این مقاله از اساتید و کارشناسان گرامی که با شرکت در مصاحبه‌ها به انجام این پژوهش یاری رساندند، صمیمانه قدردانی می‌کنند.

تعارض منافع

نویسنده (نویسندگان) اعلام می‌کنند که هیچ نوع تعارض منافی وجود ندارد.

کاربرد در حوزه‌های مختلفی چون کشتیرانی، مدیریت شهری، مدیریت گردشگری و حوزه‌های اجتماعی داشته باشد. این پژوهش نشان می‌دهد که مسئولیت‌پذیری اجتماعی بنادر علاوه بر پیامدهای مثبتی که از لحاظ حفظ محیط‌زیست و کاهش آلودگی دارد، می‌تواند از لحاظ اقتصادی و اجتماعی نیز پیامدهای مفیدی داشته باشد؛ موضوعی که تاکنون در داخل کشور توجه چندانی به آن نشده است. با توجه به این‌که وضعیت معیشت بسیاری از ساکنین مناطق ساحلی کشور چندان مناسب نیست می‌توان با پیاده‌سازی اصول مسئولیت‌پذیری اجتماعی در بنادر، ضمن بهبود کیفیت زندگی جوامع بومی، مسیر تحقق بخشیدن به اهداف توسعه پایدار را فراهم نمود. با توجه به خط ساحلی گسترده کشور ایران در شمال و جنوب، تأثیرگذاری اقدامات مسئولانه بنادر کشور می‌تواند بسیار چشمگیر باشد که این امر، ضرورت بازنگری در

References

- Acciario, M. (2015). "Corporate responsibility and value creation in the port sector". *International Journal of Logistics Research and Applications*, 18(3), 291-311.
- Adnan, S. M., Hay, D., & van Staden, C. J. (2018). "The influence of culture and corporate governance on corporate social responsibility disclosure: A cross country analysis". *Journal of Cleaner Production*, 198, 820-832.
- Ardalan, M., Ghanbari, S., Beheshti Rad, R., Navidi, P. (2015). "The Effect of Social Capital and Social Responsibility on Organizational Commitment; Case Study: Staff of Razi University, Kermanshah". *Educational Measurement and Evaluation Studies*, 5(10), 109-132. [In Persian]
- Ashrafi, M., Walker, T. R., Magnan, G. M., Adams, M., & Acciario, M. (2020). "A review of corporate sustainability drivers in maritime ports: a multi-stakeholder perspective". *Maritime Policy & Management*, 47(8), 1027-1044.
- Barauskaite, G., & Streimikiene, D. (2021). "Corporate social responsibility and financial performance of companies: The puzzle of concepts, definitions and assessment methods". *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 28(1), 278-287.
- Barnett, M. L., Henriques, I., & Husted, B. W. (2020). "Beyond good intentions: Designing CSR initiatives for greater social impact". *Journal of Management*, 46(6), 937-964.
- Baxi, C. V., & Ray, R. S. (2012). *Corporate social responsibility*. Vikas Publishing House.
- Bowen, H. (1953). *Social Responsibilities of the Businessman*. New York: Harper.
- Dwarakish, G. S., & Salim, A. M. (2015). "Review on the Role of Ports in the Development of a Nation". *Aquatic Procedia*, 4, 295-301.
- Iris, Ç., & Lam, J. S. L. (2019). "A review of energy efficiency in ports: Operational strategies, technologies and energy management systems". *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 112, 170-182.
- Jansen, M., Van tulder, R. & Afrianto, R. (2018), "Exploring the conditions for inclusive port development: the case of Indonesia", *Maritime Policy and Management*, 45(7), 924-943.
- Kang, D., & Kim, S. (2017). "Conceptual model development of sustainability practices: The case of port operations for collaboration and governance". *Sustainability*, 9(12), 2333.

- Karataş Çetin, N., & Denkaş Şakar, G. Ü. L. (2015). "Value-driven corporate social responsibility in ports". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(29), 405-429.
- Kazempour, M., Rahimian, N. (2019). "Corporate social responsibility: Concepts, Dimensions, Theories and Review of models". *Journal of accounting and social interests*, 8(4), 143-165. [In Persian]
- Khan, F. R., & Al Mamari, A. (2016). "Corporate social responsibility (CSR) activities of selected companies at Sohar Port, Oman". *International Journal of Management, Innovations & Entrepreneurial Research*, 2(1), 01-12.
- Klimek, H., Michalska-Szajer, A., & Dąbrowski, J. (2019). "Corporate social responsibility of the Port of Gdansk". *Systems Research and Behavioral Science*, 36(6), 799-807
- Klimek, H., Michalska-Szajer, A., & Dąbrowski, J. (2020). "Corporate social responsibility of the Ports of Szczecin and Świnoujście". *Zeszyty Naukowe Akademii Morskiej w Szczecinie*.
- Ligteringen, E., & Zadek, S. (2005). "The future of corporate responsibility codes, standards and frameworks". *Journal of Business Ethics*, 84(4), 479-495
- Lis, B. (2012). "The relevance of corporate social responsibility for a sustainable human resource management: An analysis of organizational attractiveness as a determinant in employees' selection of a (potential) employer". *Management revue. Socio-economic Studies*, 23, 279-295. https://doi.org/10.1688/1861-9908_MREV_2012_03_LIS
- López-Morales, J. S., Huerta-Estévez, A., Andrade-Estrada, M. G., & Zarrabal-Gutiérrez, C. G. (2020). "Corporate social responsibility in ports of Latin America". *Marine Economics and Management*. 27 (4), 397-426
- Lu, J., Liang, M., Zhang, C., Rong, D., Guan, H., Mazeikaite, K., & Streimikis, J. (2021). "Assessment of corporate social responsibility by addressing sustainable development goals". *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 28(2), 686-703.
- Maruszczak, M., Drop, N., & Durajczyk, P. (2021). "Identification of Areas of Corporate Social Responsibility Based on the Example of Polish and German Seaports in the Baltic Sea Region". *European Research Studies Journal*, 24(2B), 394-409.
- Mohammed, A., & Rashid, B. (2018). "A conceptual model of corporate social responsibility dimensions, brand image, and customer satisfaction in Malaysian hotel industry". *Kasetsart Journal of social sciences*, 39(2), 358-364.
- Moon, D. S. H., Woo, J. K., & Kim, T. G. (2020). "Green ports and economic opportunities". In *Corporate social responsibility in the maritime industry* (pp. 167-184). Springer, Cham.
- Muafi, M. (2017). "From company reputation to environmental performance. The context of corporate social responsibility port manager in Indonesia". *Journal of Environmental Management and Tourism (JEMT)*, 8(07 (23)), 1386-1398.
- Rahnamay Roodposhti F, zandi A. (2019). "The Impact of Corporate Social Responsibility and Influential Institutional Ownership the Firm Value". *Quarterly Journal of fiscal and Economic policies*. 7 (27),133-159. [In Persian]
- Tamvada, M. (2020). "Corporate social responsibility and accountability: a new theoretical foundation for regulating CSR". *International Journal of Corporate Social Responsibility*, 5(1), 1-14.
- Wang, Y. L., Shen, K. Y., Huang, J. Y., & Luarn, P. (2020). "Use of a refined corporate social responsibility model to mitigate information asymmetry and evaluate performance". *Symmetry*, 12(8), 1349-1358
- Yuen, K. F., & Thai, V. V. (2017). "Corporate social responsibility and service quality provision in shipping firms: financial synergies or trade-offs?". *Maritime Policy & Management*, 44(1), 131-146.